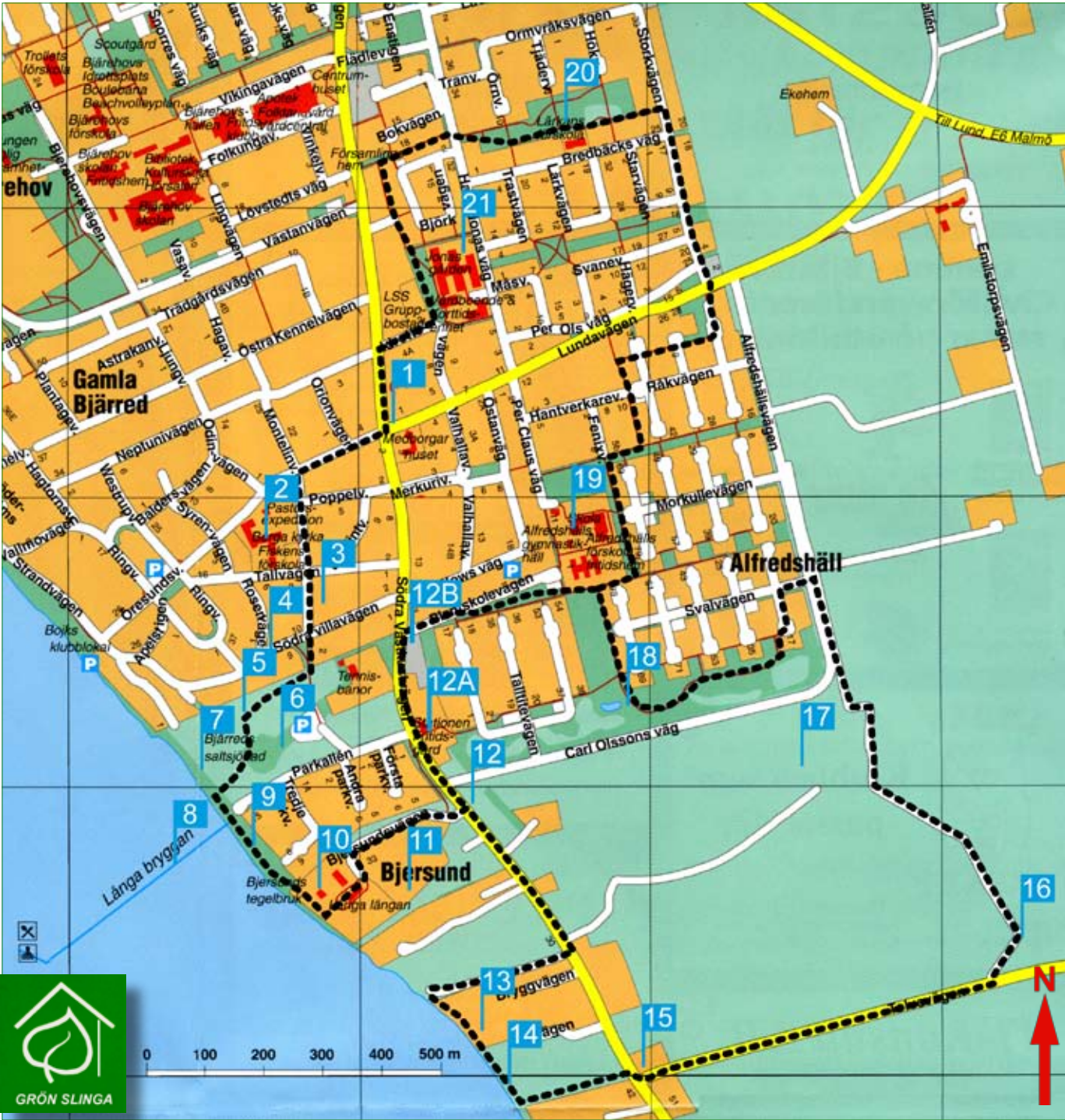

Promenadvägen som beskrivs går genom södra Bjärred, den del som ursprungligen kallades Nya Bjärred och genom det ursprungliga Gamla Bjärred som är beläget i Ömerup. "Flaggorna" på kartan anvisar till texten nedan. Hela rundvandringen är cirka 6,5 km.

1. Gamla centrum och Medborgarhuset

Korsningen Västervägen och Lundavägen var före 1940 en öppen plats med enstaka villor. Eric Bengtsson lät bygga det gula tegelhuset för att driva speceri-affär, numera kemtvättinrättning. I byn fanns flera mindre affärer, känd var bl. a.

Maria Jönssons affär, men Bengtssons ansågs mycket modern för sin tid med skyltfönster, glasmontrar och elektrisk belysning. Bakom det gula tegelhuset finns i dag en livsmedelsbutik och en bank, tidigare Gamla sparbanken, som var inhytt i ett litet träskjul mitt emot på andra sidan Västervägen. Folksamlingen på bilden var inga ivriga bankkunder, snarare nyfikna. Banken hade rånats dagen innan så man ville se om det fanns några spår kvar. Söder om korset ligger Medborgarhuset från 1961 sammanbyggt med ett äldre hus från 1940-talet. I det senare fanns Bjärreds första mjölkaffär, lokaler som idag disponeras av ABF. Huvudbiblioteket för hela Lomma kommun fanns här fram till 1969 varefter ett kombinerat folk- och skolbibliotek inrymdes i Bjärehovsskolan.

Främför Medborgarhuset står skulpturen "Yxform" av Marja Sikström uppsatt 1991

2. Bergagården

Innanför de vita murarna, uppbyggda av sten från äldre byggnader i området, ligger en grönskande park som kan besökas genom portarna eller gången mellan församlingshemmet och kyrkan.

Domkyrkan 1914 för att inrätta ett sommarbörje. Förutom en vit sommarvilla uppfördes ett brunt "utsiktshus" i två våningar. Stilen var hämtad från Dalarna, typiskt för sekelskiftets nationalromantik. I nedre våningen finns ett nedsänkt badkar som försågs med vatten från Öresund. Marken som tillhörde domkyrkan fick inte exploateras men några afärsintresserade personer från Lund, bland dem Fredrik Montelin, bildade ett fastighetsbolag som förvärvade gården genom markbyte mot gårdar i S. Sandby. En avstyckningsplan om 243 tomter gjordes men på grund av första världskriget blev intresset svalt och så sent som på 1930-talet var fortfarande 150 tomter obebyggda. Huset som uppfördes inom området blev ofta enklare än de tidigare sommarhusen vid N. Villavägen. Fler-talet var trävillor målade i vitt, gult och rött. Mot Saltsjöbadsparken uppfördes några större stenvillor. På området var "trädgårdsstaden" med relativt stora lum-miga trädgårdar och slingrande gator.

Öresund. Marken rymde "ståtliga träd, stora gräsmattor, blommor och buskar av alla tänkbara slag" liksom en fruktträdgård. I närvaro av dåvarande kronprinsparet, överlämnade paret Montelin 1933 anläggningen som gåva till Södra Sveriges Sjuksköterskehem i Lund i syfte att "skänka systerna avkoppling och vederkvickelse". Svenska Kyrkan köpte parken 1969. En församlingsgård och en kyrka uppfördes i parken 1974. Arkitekter är Kristina och Bengt Hellborg som i anläggningen har förenat skånsk byggt-tradition och kyrklig arkitektur. Den är byggd som en fyrårig skånsk gård med likheter från medeltida kloster i form av enkla sten- och trägolvt samt inmurade smala fönster. Parken används för konserter, fester och barnverksamhet.

3. Baltiska huset

På Montelinvägen 6 ligger en nästan kyrkliknande villa. Den flyttades till platsen från den Baltiska utställningen i Malmö 1914, där den fungerade som utställningsbyggnad och ölhall för "Svenska Bryggareföreningen". Huset, ritat av arkitekt Albin Brag, bär typiska jugendinslag - den stil som dominerade på utställningen.

4. Villabebyggelse "nygamla" Bjärred

Området hörde till en gård som flyttades ut från Flädie by vid enskiftet efter 1807. Till gården hörde också en mölla som låg mellan Poppelvägen och Öresundsvägen. Gården brann ner 1914. Ett hus återuppbyggdes på svinhusets plats och ligger kvar i hörnet Poppelvägen-Montelinvägen. Nedanför det relativt öppna området fanns vid stranden ett fiskeläge och ett litet tegelbruk. Marken som tillhörde domkyrkan fick inte exploateras men några afärsintresserade personer från Lund, bland dem Fredrik Montelin, bildade ett fastighetsbolag som förvärvade gården genom markbyte mot gårdar i S. Sandby. En avstyckningsplan om 243 tomter gjordes men på grund av första världskriget blev intresset svalt och så sent som på 1930-talet var fortfarande 150 tomter obebyggda. Huset som uppfördes inom området blev ofta enklare än de tidigare sommarhusen vid N. Villavägen. Fler-talet var trävillor målade i vitt, gult och rött. Mot Saltsjöbadsparken uppfördes några större stenvillor. På området var "trädgårdsstaden" med relativt stora lum-miga trädgårdar och slingrande gator.

Alfred Jensen stående längst till höger, med sin personal, de sista åren på 1910-talet.

Huset som uppfördes inom området blev ofta enklare än de tidigare sommarhusen vid N. Villavägen. Fler-talet var trävillor målade i vitt, gult och rött. Mot Saltsjöbadsparken uppfördes några större stenvillor. På området var "trädgårdsstaden" med relativt stora lum-miga trädgårdar och slingrande gator.

5. Bokskog (park)

I anslutning till Bjärreds saltsjöbad (pkt 6) planterades omkring 1900 ett stort antal bokplantor som nu bildar en grovstammig bokskog.

I markskiktet finns bl.a. kirsbål, svalört, humleblomster och tuvor med gräset lundgröe. I gläntorna, där ljuset kommer ned, gror bokollonen och bildar en tät matta av nya plantor.

Nedanför parkeringsplatsen står en mångstammig stor bok som förmodligen som ung betats eller klippts ned. I gamla skånska betesmarker fanns det gott om sådana bokar som kallades "purror". Om påverkan upphörde utvecklades ett flerstammigt träd med stor yvig krona. Sådana träd har sedan gammalt sparats på grund av sin skönhet och som inslag i landskapet.

6. Bjerreds Saltsjöbad

Flytta tiden 100 år tillbaka då Bjärred var en fashionabel badort. Där parkeringen nu finns, låg Bjerreds Saltsjöbads restaurant med påkostad trä- och glasarkitektur ritad av Theodor Wählin. Restaurangen drevs av Moje Björkman, en känd krögare i västra Skåne. Han ägde också Grand Hotell i Lund och Falsterbohus. På Saltsjöbadsrestaurangen serverade frackklädda kypare, "finare" gäster gourmeträtter. Man lyssnade på regementsmusik eller avnjöt en angenäm soaré. Efter maten slog man sig ner på verandan och njöt av utsikten mot Sundet, med den långa bryggan och badhuset längst ut. På gräset spelades krocket, kängspel och boccia eller tennis på fina Lawntennisbanor. För övermattning fanns såväl det finare "Badhotellet" och det enklare "Turisthotellet". Badhotellet var byggt och inrett i engelsk stil, dåtidens ideal, och flertalet rum hade balkong mot havet. För gäster som anlänt med häst och vagn fanns stall för 50 hästar. Från Malmö fanns också möjlighet att ta ångbåten "Thor" eller från Lund tåg till järnvägsstationen (pkt 12a). Anläggningen som invigdes 1901 omfattade även brunnssalong och badhuset 700 m ut i Öresund. Populariteten minskade dock efter 1930-talet. Hotellen stängdes och revs och denna glansfulla epok i Bjärreds historia tog definitivt slut 1950 då restauranten brann ned till grunden. Det återuppfördes aldrig och parken fick delvis växa igen. På 1970-talet anlades en parkering för besökare till bryggan och nära Västervägen byggdes nya tennisbanor.

7. Pilevall och korgvide

På sandstranden vid "Långa bryggan" står en rad hamlade (beskurna) pilar. Pilen är Skåneslättens karaktärsträd. Den står i ägogränser eller på jordvallar i det öppna åkerlandskapet. Genom att skära eller hamla pilen slår trädet nya skott som användes som slänor eller virke i det trädfattiga landskapet. Hamlingen gjordes oftast i manshöjd för att betesdjuren inte skulle nå skotten. En effekt av hamlingen är också att träden kan bli mycket gamla. Utmed stranden växer också videbuskar som har formen av buketter med smala vidjor. Denna säl-gart *korgvide*, är inte ovanlig på stränder även om den ofta odlas. Busken blommar med han- eller honhängen på våren och får sedan långsmala blad med luden undersida och nedvikta kanter. Unga skott innehåller en extremt seg och böjlig bast och sedan gammalt har korgvide använts som vidjor samt till flätade träkärleksband och allehanda korgtillverkning.

8. Långa bryggan

Redan under 1800-talets första hälft var Bjärred ett utflyktsmål särskilt för Lundabor, som tog sig till stranden för att bada. De första badade vid lastbryggan vid Bjersunds tegelbruk men senare byggdes utanför Gamla Bjärred riktiga badbryggor och anläggningar, som efterhand försvunnit. Den badbrygga som har bestått genom åren är "Långa bryggan" som byggdes nedanför "Bjerreds Saltsjöbad" 1901. Det var en magnifik anläggning, ungefär 700 meter lång, med ett badhus längst ut. Där fanns servering och tre olika avdelningar för herrar, damer och familjer bevakade av en badmästare med baderskor. Bryggan togs in på vintrarna men vid krigsutbrottet 1939 lades den inte ut igen. Badhuset revs. Efter kriget byggdes bryggan om och blev något kortare, 574 m och med ett soldäck längst ut. Ett nytt kallbadhus ritat av arkitekt Oliver Lühr med restaurant, badanläggning och bastu stod klart 2004.

9. Vattenmannen

På ett betongfundament i vattnet står "Vattenmannen" 1991 utförd av konstnären och nöjeskungen Karl von Bülow.

10. Bjersunds tegelbruk

Nils Klafson, ägare till Önerup nr 10, arrenderade 1855 ut sin strandmark den s.k. Bjeralycken, till tegelmästaren O. Lundgren för anläggande av ett tegelbruk. Fem år senare köptes tegelbruket av F. H. Kockum, som senare överlät det till sin son. Föråldrad teknik och brist på råmateriel bidrog till sämre lönsamhet varför bruket lades ned 1885. Släkten Kockum sålde tomt och alla byggnader till Lomma kommun 1970.

Alla byggnaderna på bruket fick stå kvar intakta och de var 100 år senare i ett sådant skick att hela anläggningen kunde restaureras. Förutom sitt museala värde används byggnaderna i dag som restaurant och utställningslokaler. Samtliga byggnader från det gamla bruket kan således än i dag upplevas:

- *Valvugn med kolkällare*, den enda av sitt slag som finns bevarad i Sverige. Under ett valvtak på över 5 meters höjd finns ett antal ugnar av älдерdomligt slag som mynnar i 22 rökkanaler. Under ett snedtak fanns "kolakällaren" med stybbkol från England som levererades vid en brygga vid stranden nedanför tegelbruket.
- *Torklada* för torkning av råtegel på hyllor i speciella läktack.
- *Långa långan* med bostäder för säsongarbetare samt ett häststall
- *Tegelmästarbostaden* som användes till brukskontor och bostad åt tegelmästaren och hans familj. Huset är av en västsvensk modell som utvecklades i Bohuslän på 1830-talet. I trädgården står en vackert vuxen hästkastanj, ett värdräd som i folktron ansågs skydda och bära med sig välgång och lycka.

11. Bjers höj och Bjersund

På rekognoseringskartan från början av 1800-talet finns en markerad kulle ovanför stranden där tegelbruket senare kom att ligga. Eventuellt är det denna kulle som kallades "Bjeret" eller "Bjers höj", Utsikten från kullen var magnifik och därför byggde F.H. Kockum en av Bjärreds första sommarvillor uppe på denna i anslutning till sitt tegelbruk. Det var ett engelskinspirerat pampigt hus med tre våningar och tornspira som syntes vida omkring. Omkring huset anlades en trädgård med ovanliga träd, buskar och andra växter samt en näckrosdamm. Det berättas att där Kockum ville placera sin villa stod en gammal ask med inskurna årtal från 1700-talet och namn, både adliga och vanliga. Lokalbefolkningen bad för asken men inget hjälpte. Trädet togs bort. Under arbetet hittade man delar av människoskelett. Var det Bjers Höj man träffat på? Villan låg kvar inne i bokskogen fram till 1979 då den revs och gav plats åt Bjersunds sjukhem, numera bostadsrättslägenheter.

Bakom Bjersund höjer sig marken från stranden markant upp mot en bred höjd inne i bokskogen. Detta är vad som finns kvar av det gamla "Bjeret".

12. Om man vill ta en kortare slinga

12 A. Järnvägsstationen

De många lundabor som med häst och vagn tog sig till sommaroasen Bjärred under 1800-talet upplevde resan som lång och omständlig. Lunds-Bjerreds spår-vägs AB bildades av några privatpersoner och en normalspårig järnväg med ånglok blev verklighet 1901. Resenäerna steg av på en väl tilltagen träperong. Stationen, ritad av arkitekt Theodor Wählin och i samma stil som Saltsjöbads-restauranten, byggdes i trä med halvirkelformade fönster och "snickarglädje" i form av dekorationer på takkrönet. En fin sommardag kunde 5000 personer göra resan mellan Lund och Bjärred så det var säkert både trångt och varmt i tågen. När musikkåren från Kronprinsens Husarregemente spelat upp, när den kalla punschen

serverats och de välgörande svalkande baden i Öresund väntade var nog tågresan redan glömd. Ekonomin i bolaget var dock dålig, järnvägen användes ju mest sommartid, och Lunds stad tog över 1911. Järnvägen elektrificerades 1916 och kopplades ihop med linjen mot Harlösa. Lönsamheten förblev svag och 1939 lades den ned. Stationshuset blev emellertid kvar och har genom åren fungerat som busstation, post och lokal för Röda Korset och ungdomsverksamhet.

12 B. Mekaniska verkstaden

Larssons mekaniska verkstad är ett familjeföretag som startades 1951 med bl. a. legotillverkning åt Tetrapak i Lund. I dag är man underleverantör till kunder inom finmekanisk bearbetning samt montering.

13. Gamla Bjerred

Här fanns ungefär som nu vid sekelskiftet 1900 en liten trädunge med några hus. I förlängningen av Pilevägen byggdes 1898 en badbrygga, som användes av folket i bygden och en del Lundabor. Den avslutades med ett T-format badhus. På land fanns en dansbana med karusell, skjutbana och stånd, bersäer med bänkar och bord för förtäring. Då det gick ganska livligt till på sommarkvällarna fick platsen inte det bästa ryktet. Efter att denna anläggning upphört ersattes den 1922 av en ny brygga. Lycksalighetens ö, som låg 100 meter norr om den tidigare. Den var försedd med bas-säng och hopptorn samt längst ut ett pyramidformad soltorn runt vilket man kunde flytta sig under dagens lopp.

Under 30-talet lärde sig många Bjärredsbor att simma här. På stranden fanns badhytter. Vintertid togs bryggan in på land men den blev liggande kvar 1941-1942 då en storm med isskruvning krossade anläggningen. Den återuppbyggdes aldrig.

14. Strandstenarna

På ången söder om den bebyggda trädungen har några stenblock placerats, de s.k. "Strandstenarna" utformade 2010 av Åsa Andersson. Avsikten är att markera en plats för vilsam utsikt över Sundet och till minne av "Gamla Bjärred". Nedanför finns en vit sandstrand där växter uppträder på ett karaktäristiskt sätt. Längst ut samlas ofta tång och i den växer efterhand frodiga *mällor*. På den vita sanden bildar krypande grenar av *salvarv* gröna ytor tillsammans med lilablommande *marviol*. På vallen eller sanddynen ovanför växer tät och högvuxen *strandråg*. Innanför vidtar den gräsbevuxna ången. Där förekommer *vesvros* som kan utvecklas till stora snår till hinder för dem som vill söka sig ned till stranden.

15. Önerup nr 1

Nils Klavs gård skiftades 1797 ut från Önerups by till marker där Bjers Höj låg. Några år senare skiftades även Önerup nr 1 och 4, som kom att ligga söder om Nils Klavs ägor. Dessa tre gårdar, Bjergårdarne tillsammans med några fiskarstugor, fick namnet Bjerred, sedermera ändrat till Gamla Bjerred. Av dessa gårdar finns bara den sydligaste kvar, Önerup nr 1, en kringbyggd skånegård i vägskalet mellan Västkustvägen och vägen mot Önerup. Detta är i dag den äldsta byggnaden i Bjärred. De gamla husen har lerklinade väggar i en stomme av ekstockar. Golven bestod ursprungligen av lertrampad jord eller var lagda med tegel.

16. "Beträda" öster om Brebäcken.

Sydvästra Skåne är ett intensivt utnyttjat jordbrukslandskap. Marken används nästan helt för åkerbruk. Träd- och buskvegetation finns i princip bara i anslutning till gårdar och bebyggelse samt utmed vattendrag, öppna diken och i fuktstråk. Vill man vandra till fots i detta landskap är det endast här man kan ta sig fram enligt allemansrätten men dikeskanterna är vanligen så smala att detta inte är möjligt.

På några ställen har man förverkligat en idé där man kombinerar miljövård och trädesbruk inom jordbruket. Man lämnar en remsa av åkern längs vattendrag. Denna bidrar till minskat näringsläckage till diket samtidigt som allmänheten kan använda den för gående. Ett fyndigt namn på en sådan remsa är "beträda".

17. Fuktmarken

Ursprungligen var här en havsvik som gått in söder om Bjärred och som sträckte sig norrut där dammen vid Otto Pers gård markerar slutet av viken (se "Inledning"). När vattenytan i havet sjönk uppstod ett fuktstråk som tydligt framgår på rekognoseringskartan från början av 1800-talet. Efterhand har fuktsträket dränerats och vattenflödet genom åkrar och bebyggelse går i täckta diken eller kulvertar. Söder om Alfredshällsområdet kanaliseras vattnet genom ett öppet dike, Brebäcken, som följer den gamla svackan i landskapet. Stigen följer detta dike. Ett fuktområde ligger strax söder om Alfredshäll inramat av diken och rader med hamlade (beskurna) pilträd. Området kan ha varit uppodlat men är i dag bevuxet med hög *bladvass* och *rörflen*. I kanterna växer *pepparrot* och *kardborre*.

18. Lökärret

Söder om Alfredshällsområdet ligger en plantering med omväxlande gräsytor och buskage. Mitt för det gröna sträcket upp mot skolan finns en damm som används för dagvatten, men som har sitt ursprung i ett naturligt kärr beläget utanför det stora fuktsträket och benämnt Lökärret på 1800-talskartor. Dammen är till stor del fylld av *kaveldun*. Längs vattenbrynet växer *rosendunört*.

19. Alfredshäll

I förlängningen av Per Claus väg, som är anlagd i samband med enskiftet på 1800-talet, fanns tidigare ett trädgårdsmästeri. Längre bort i området kring Svalvägen drev Alfred Jensen en plantskola. Det är han, som har gett namn åt området. I norra delen av området fanns tidigare enstaka villor som under 1960- och 70-talet kompletterades med en blandad villabebyggelse.

Söderut uppförde under 70-talet firman O P Wihlborg & Son ett stort område med gruppbebyggelse. Denna karaktäriseras av ett grepformat vägsystem med sammanbyggda vinkelhus i gult tegel. Mitt i området uppfördes Alfredshällsskolan som sedan utvidgades med en ny byggnad mot norr år 2000. De två delarna av skolan illustrerar 1970-talets och 2000-talets olika arkitekturideal. Den gamla skolan är byggd i gult tegel med bruna snickerier medan 2000-talets skolbyggnad är uppförd i olivfärgade sektioner: gult, terrakottarött och blått. Den senare har också "gröna tak" med fetknoppsväxter (*Sedum*) som tål extrem torka. Förutom att de är vackra och skiftar i färg efter årstiderna skapar de en bättre miljö och biotoper för små växter och djur. Dessutom blir vattenavrinningen från taken jämnare.

20. Bundys park vid Lärkans förskola.

På platsen låg ett trädgårdsmästeri som drevs av familjen Bundy när östra Bjärred byggdes ut med friliggande standardvillor under 1960-talet. Just där trädgårdsmästeriet låg anlades en park som fick ägarens namn. Gräsytor omväxlar med stora buskage och två lekplatser finns anlagda inom området. I buskagen runt dessa utgör *amerikansk hagtorn* ett markant inslag. Den är robustare än våra inhemska hagtorsarter och på grenarna finns upp till 4 cm långa vassa taggar. I övrigt hittar man många olika buskar som *try*, *måbär*, *håggmispe* och *slån*. Bland träden finns *avenbok* med vridda stammar. Artens naturliga utbredningsområde är östra Europa upp till Skåne och Blekinge i norr.

21. Jonasgården

Äldreboendet Jonasgården består av fyra enheter Ankaret, Bryggan, Solsidan och Utsikten - med lägenheter. På andra sidan går Hans Jonas väg uppkallad efter Hans Jonasson som ägde en fastighet på Flädie nr 9.

Friluftsförbundet i Bjerred-Lomma, Miljögruppen, i samarbete med Lomma Museiförening och med stöd av Kultur- och fritidsnämnden i Lomma kommun.

Tillstånd att använda kommunkartan har lämnats av Kartguiden, Löddeköpinge.

GRÖN SLINGA GENOM SÖDRA BJÄRRED

EN PROMENAD I GAMMAL OCH SENTIDA KULTURMILJÖ MED LUMMIGA PARKER MELLAN FAGRA ÖRESUND OCH VIDA SKÅNESLÄTTEN.

Bjärred, idag en populär bostadsort vid Öresund, är jämfört med många andra byar relativt ung. Bjärreds mera kända historia börjar egentligen först när friluftsbad blir i ropet och människor i "svängen" sökte sig till frisk luft, sol och bad. Detta tog sin början i slutet av 1800-talet och utgick från de områden som i dag utgör södra Bjärred.

Rekognoseringskartan 1812-20 utgör underlag. Kompletteras med förklarande text.

Tidigare var detta utmarker till Flädie socken och Önerups by men människor har levat här i flera tusen år, vilket rikligt med fornfynd och gravplatser vittnar om. Vid Otto Pers gård har man vid utgrävningar funnit flera gravfält från bondestenalåldern (ca 3000 f Kr) samt spår efter grophus med ursprung fram till äldre vikingatid.

Under jordreformerna i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet flyttades tre gårdar i Önerup ut på den öppna utmarken inom det område som i dag utgör södra delen av Bjärred. Av Bjergårdarne, som de kom att kallas, ligger fortfarande den sydligaste kvar.

Det finns olika teorier om hur Bjärred kan ha fått sitt namn. Namnet som ingick i beteckningen "Bjergårdarne" kommer kanske från det danska ordet "bjerget". Kusten som då var utan högre vegetation höjde sig markant just här och kan ha varit ett landmärke för sjöfarare. Alternativt kan namnet komma från Bjere, vars gravhög var en av de högsta punkterna vid nuvarande Bjersund.